

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

**щодо проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів
України щодо припинення трудового договору та виплат належних
працівникові сум у разі його смерті
(реєстр. № 5716 від 26 січня 2017 року)**

Комітет з питань правової політики та правосуддя на засіданні 16 листопада 2017 року (протокол № 65) розглянув на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення трудового договору та виплат належних працівникові сум у разі його смерті (далі – Законопроект) (реєстр. № 5716 від 26 січня 2017 року), поданий народним депутатом України Бубликом Ю.В.

Згідно з пояснювальною запискою метою Законопроекту є усунення прогалин в трудовому законодавстві в частині припинення трудового договору у разі смерті однієї із сторін та впровадження єдиного систематизованого регулювання відносин у сфері цивільного та трудового законодавства в частині виплат належних працівникові сум у разі його смерті.

Для досягнення мети автором Законопроекту пропонується доповнити Кодекс законів про працю України приписами, відповідно до яких підставами припинення трудового договору є смерть працівника або власника - фізичної особи. Також Законопроектом передбачається, що у разі смерті працівника виплата всіх сум, що належать йому від підприємства, установи, організації, а також грошова компенсація за невикористані дні щорічних і додаткових відпусток, що не були ним одержані за життя, виплачується членам його сім'ї, а у разі їх відсутності - входять до складу спадщини. Відповідні зміни пропонується внести до частини шостої статті 24 Закону України «Про відпустки».

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

Основним Законом України (стаття 1, частини перша, друга, четверта, сьома статті 43) встановлено, що Україна є демократичною, правовою, соціальною державою, яка створює умови для повного здійснення

громадянами права на працю, що включає, зокрема, можливість заробляти собі на життя працею, яку особа вільно обирає або на яку вільно погоджується; гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, а також право на належні умови праці, своєчасне одержання винагороди.

Як зауважив Конституційний Суд України у Рішенні від 29 січня 2008 року № 2-рп/2008, право на працю є природною потребою людини своїми фізичними і розумовими здібностями забезпечувати своє життя. Це право передбачає як можливість самостійно займатися трудовою діяльністю, так і можливість працювати за трудовим договором чи контрактом (абзац третій підпункту 6.1.1 підпункту 6.1 пункту 6 мотивувальної частини).

Відповідно до частини першої статті 21 Кодексу законів про працю України трудовий договір - це індивідуальна угода між працівником і роботодавцем.

Конституційний Суд України у Рішенні від 9 липня 1998 року № 12-рп/98 зазначив, що шляхом укладення трудового договору з роботодавцями громадяни реалізують своє конституційне право на працю, добровільно вступають у трудові правовідносини, набуваючи конкретних трудових прав і обов'язків. Трудовий договір є основним юридичним фактом, з яким пов'язано виникнення, зміна чи припинення трудових правовідносин. Саме тому основні елементи інституту трудового договору (порядок укладення трудового договору, його зміст, гарантії працівникам при укладенні, зміні та припиненні трудового договору, підстави припинення договору тощо) як такі, що мають засадничий характер, повинні врегульовуватись лише законом (абзац другий пункту 4 мотивувальної частини).

До того ж, за Конституцією України держава забезпечує соціальну спрямованість економіки (частина четверта статті 13, стаття 48), що є основою для реалізації соціальних прав громадян, зокрема на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України основними завданнями соціальної держави є створення умов для реалізації соціальних, культурних та економічних прав людини, сприяння самостійності і відповідальності кожної особи за свої дії, надання соціальної допомоги тим громадянам, які з незалежних від них обставин не можуть забезпечити достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї (абзац другий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012).

Утверджуючи і забезпечуючи права і свободи громадян, держава окремими законами України встановила певні соціальні пільги, компенсації і гарантії, що є складовою конституційного права на соціальний захист і юридичними засобами здійснення цього права (абзац перший підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 9 липня 2007 року № 6-рп/2007).

До того ж, Конституційний Суд України у Рішенні від 22 березня 2002 року № 5-рп/2002 зауважив, що пільги, компенсації, гарантії слугують певною соціальною допомогою, підтримкою, додатком до основних джерел існування і спрямовані на реалізацію конституційного права кожного громадянина на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48 Конституції України) (абзац сьомий пункту 2 мотивувальної частини).

Відповідно до статті 1227 Цивільного кодексу України суми заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, допомог у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, відшкодувань у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві, але не були ним одержані за життя, передаються членам його сім'ї, а у разі їх відсутності - входять до складу спадщини.

За своєю правовою природою право на одержання зазначених виплат є особистим, оскільки виникає у конкретної особи і має на меті саме її матеріальне забезпечення.

Водночас, Конституційний Суд України у Рішенні від 3 червня 1999 року № 5-рп/99 визначив, що під «членом сім'ї» треба розуміти особу, що перебуває з суб'єктом права у правовідносинах, природа яких визначається: кривими (родинними) зв'язками або шлюбними відносинами; постійним проживанням; веденням спільного господарства (пункт 1 резолютивної частини).

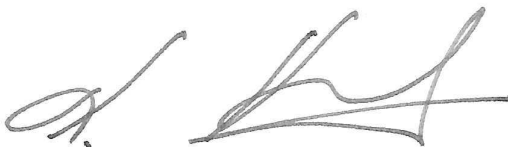
Отже, якщо особа, яка померла, перебувала у шлюбі, заробітну плату (в тому числі грошову компенсацію за невикористані померлим дні відпусток) має отримати вдова, вдівець. Вказана норма узгоджується з частиною першою статті 75 Сімейного кодексу України, згідно з якою дружина, чоловік повинні матеріально підтримувати одне одного.

Як встановлено Європейською соціальною хартією (переглянутою), сім'я як головний осередок суспільства має право на належний соціальний, правовий та економічний захист для забезпечення її всебічного розвитку (пункт 16 частини I).

При цьому, за Основним Законом України (пункт 6 частини першої статті 92) виключно законами України визначаються засади регулювання праці. Прийняття законів Конституція України відносить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85).

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення трудового договору та виплат належних працівникові сум у разі його смерті (реєстр. № 5716 від 26 січня 2017 року), поданий народним депутатом України Бубликом Ю.В., не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

Р.П. КНЯЗЕВИЧ